

MAATREGELEN VOOR DE TECHNOLOGISCHE INDUSTRIE

Coronacrisis: hoe nu verder

9 APRIL 2020

FME in cijfers

2.200

LIDBEDRIJVEN

21

MILJARD EURO
TOEGEVOEGDE
WAARDE

30

BRANCHEVERENIGINGEN
ZIJN AANGESLOTEN
BIJ FME

226.000

MEDEWERKERS

51

MILJARD EURO
EXPORT

103

MILJARD EURO
OMZET

FME is de ondernemersorganisatie voor de technologische industrie. Onze 2.200 leden zijn technostarters, handelsbedrijven, middelgrote en kleine industrie (mki) en grote industrie/multinationals die actief zijn in de sectoren metaal, elektronica, elektrotechniek en kunststof. Er werken bij onze leden 226.000 medewerkers. De gezamenlijke omzet van de FME-leden bedraagt 103 miljard en zij exporteren voor 51 miljard. Daarmee realiseren de FME-leden een zesde van wat Nederland in totaal met export verdient. FME heeft partnerships met 30 brancheverenigingen en platforms.

Samen sterker uit de crisis

Het coronavirus eist tragisch genoeg veel slachtoffers, letterlijk en direct. Maar ook indirect. Veel mensen zijn opeens onzeker van hun baan of inkomen. Volgens experts stevenen we op een enorme economische recessie af.

Lockdown

Door Brexit en handelsconflicten had onze industrie al te maken met een zeer instabiele internationale markt. Nu landen wereldwijd in 'lockdown' zijn gegaan, verslechtert dit verder. Dat is rampzalig voor onze industrie, want door onze exportgerichtheid zijn we zeer gevoelig voor handelsbelemmeringen. Het al in januari ingestelde FME corona-meldpunt werd overspoeld door meldingen dat de internationale toeleveringsketens onder druk stonden. Dat terwijl technologie nu nog meer dan ooit dé oplossing is voor maatschappelijke uitdagingen. In de zorgsector, bij de voedselproductie en de openbare veiligheid.

Landen maken op dit moment eigen keuzes om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan en ieder land heeft inmiddels eigen compensatiemaatregelen voor bedrijven. Dat is niet goed voor het 'level playing field' en de gevolgen hiervan zullen nog lang voelbaar zijn. De toeleveringsketens zijn inmiddels 'gebroken' en het zal lang duren voordat deze hersteld zijn. Het is dan ook een zinvolle vraag of Nederland zich in de toekomst minder afhankelijk moet maken van deze internationale waardeketens.

Onze digitale infrastructuur wordt door de coronacrisis op de proef gesteld, maar blijkt ook in deze tijden van wereldniveau te zijn. Veel bedrijven hebben zich opnieuw moeten uitvinden en veel medewerkers krijgen een spoedcursus digitale vaardigheden. Deze transitie moeten we volhouden. Mijn ambitie om in 2030 het meest flexibele en digitaal verbonden productienetwerk van Europa te hebben, staat nog steeds als een huis.

Herstel

De wereld zal meer rekening gaan houden met toekomstige pandemieën. De mondiale waardeketen na corona kan er heel anders uitzien. Dat biedt ook kansen voor de Nederlandse industrie als zij snel in kan spelen op de veranderende realiteit. Plannen om in innovatie, digitalisering en sleuteltechnologieën te investeren, publiek en privaat, mogen niet lijden onder uitgaven die nu gedaan worden om acute economische pijn te verzachten. Sterker nog: investeringen in innovatie moeten sneller en voortvarender worden uitgevoerd.

Daarnaast moeten er herstelmaatregelen komen die bedrijven een (financiële) adempauze geven en de hervorming van de arbeidsmarkt moet versneld worden doorgezet. Juist in deze tijd zijn extra investeringen in de wendbaarheid en weerbaarheid van de beroepsbevolking nodig, zodat Nederland haar tekort aan mensen met de juiste technologische kennis en vaardigheden verkleint. Hierdoor zullen bedrijven en hun medewerkers maximaal profiteren van het herstel van de Nederlandse economie.

Samen komen we sterker uit deze crisis. We moeten ervaringen delen en coalities vormen. FME doet alvast suggesties voor een intelligente doorstart van de technologische sector en van de Nederlandse economie.

Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink
Voorzitter FME

Economisch beeld

Grote onzekerheid, vooral door internationale afhankelijkheden

Waar we rond Prinsjesdag nog redelijk positief uitkeken naar 2020, is de situatie in korte tijd volledig omgedraaid. De verwachtingen van bijvoorbeeld het CPB lopen uiteen van een kleine krimp dit jaar met een snel herstel tot een langdurige en heftige recessie. Het lastige is dat er nog weinig harde cijfers bekend zijn om scenario's mee te ondersteunen. Voor de technologische industrie is bovendien de ontwikkeling elders in de wereld minstens net zo belangrijk als de situatie in Nederland. En wie daar een voorspelling over durft te doen, mag zijn hand opsteken.

CPB: vier scenario's

Eind maart heeft het CPB vier scenario's met oplopende impact doorgerekend voor de gehele Nederlandse economie. Het CPB heeft daarbij voor ieder scenario een aantal aannames gedaan: op het gebied van de duur van de contactbeperkingen, de impact daarvan, de snelheid van herstel, problemen in de financiële sector en de internationale situatie. In het meest gunstige geval duren de contactbeperkingen tot eind mei en heeft vooral de dienstensector te lijden gehad. De maatregelen van de overheid zullen er grotendeels in geslaagd zijn om werkgelegenheid te behouden, waardoor bedrijven een snelle herstart kunnen maken. Er zal dan snel herstel plaatsvinden, waarbij de economie een inhaalslag maakt in het derde en vierde kwartaal. Hiermee wordt de economische krimp beperkt tot 1,2% in 2020, maar zelfs weer een groei van 3,5% in 2021.

De twee middelzware scenario's komen neer op contactbeperkingen tot eind augustus. In deze scenario's wordt naast de dienstensector ook de industrie hard geraakt, omdat de orderportefeuilles en voorraden volledig zijn opgedroogd. Herstel zal zich daarom pas in het vierde

kwartaal laten zien. Als de overheid er niet in slaagt om te voorkomen dat de reële crisis overslaat naar een financiële crisis, zal het herstel langer op zich laten wachten en zal de impact groter zijn. Zonder financiële crisis zou de economische krimp in 2020 neerkomen op 5%, met financiële crisis op 7,7%. Ook in 2021 zou de groei aanzienlijk kleiner zijn (3,8% vs. 2%).

Het zwaarste scenario gaat uit van een contactbeperking tot maart 2021. Dit resulteert in een diepe en lange recessie, waarbij ook 2021 nog een verdere krimp laat zien. In dit geval zou corona een grotere impact hebben op het BBP dan de financiële crisis uit 2009 en zou ook de werkloosheid met 9,4% boven het niveau van de vorige crisis uitkomen.

Afhankelijkheid internationale waardeketen

Al voor corona hadden we te maken met een volatiële internationale markt. Eind dit jaar moet er een akkoord liggen voor de Brexit en China en de VS zullen nog steeds hun handelsconflicten moeten oplossen. Nu landen wereldwijd in lockdown zijn gegaan, is de situatie er niet beter op geworden.

De internationale afhankelijkheid van de technologische industrie is tweeledig. Allereerst hebben we te maken met grondstoffen en halffabricaten uit het buitenland. Zonder deze onderdelen, kunnen de fabrieken in Nederland niet worden opgestart. Daarnaast hebben we te maken met de directe en indirecte vraag naar onze goederen: zowel eindproducten die onze sector zelf op de markt zet als onderdelen voor sectoren in andere landen.

FME heeft berekend* dat de blootstelling van de technologische industrie aan economische problemen in buitenland relatief groot is. Zo levert China 6% van de totale waarde in de waardeketen waaraan de Nederlandse technologische industrie deelneemt. Duitsland levert meer dan 10% en Italië 3%. Wanneer die toelieferingen stoppen, dan neemt de productie van de Nederlandse technologische industrie af met de genoemde percentages. Loopt de hele waardeketen wél vast bij het uitblijven van onmisbare toelieferingen uit China of Duitsland, dan is de schade veel groter. Hoeveel groter kunnen we op dit moment niet zeggen.

Naast toelieferingen uit het buitenland is ook de buitenlandse consumptie belangrijk voor de Nederlandse technologische industrie. De productie in de Nederlandse technologische industrie is voor 5% afhankelijk van Chinese consumptie van eindproducten, voor 11% afhankelijk van Duitse consumptie van eindproducten, en voor 3% afhankelijk van Italiaanse consumptie van eindproducten. Valt die vraag weg, dan neemt de productie met de genoemde percentages af. En natuurlijk zijn de effecten van economische problemen in landen als de VS, Frankrijk, Spanje en het VK van vergelijkbare orde van grootte.

Vertraging in omzet effecten

De combinatie van zowel aanbod- als vraaguitval maken dat het effect van de contactbeperkende maatregelen voor de meeste bedrijven in de technologische industrie pas later op zullen treden, hoewel er enkele grote bedrijven zijn die hun deuren al hebben moeten sluiten. In deze gevallen is de aanvoer van onmisbare fabricaten vanuit het buitenland gestokt, waardoor de productie in Nederland niet meer plaats kan vinden. Dit heeft ook direct invloed op de

Nederlandse bedrijven die weer aan die grotere bedrijven toeliveren, denk aan bijvoorbeeld onderdelen voor de automotive industrie. Omdat toelieferanciers onderdelen niet kunnen aanleveren, stokt de hele keten.

Op dit moment zien we dat veel ondernemers nog gedeeltelijk door kunnen werken, ondanks een hoger (preventief) ziekteverzuim en een lagere productiviteit door maatregelen om afstand tot elkaar te kunnen bewaren. Nu de maatregelen zijn verlengd tot 28 april en ook de internationale situatie nog weinig signalen van verbetering vertoont, is het de vraag hoelang ook deze ondernemers nog actief kunnen blijven. Wanneer er niet met nieuwe producten gestart kan worden in het productieproces, droogt het werk snel op. De omzet kan nog wel op peil blijven, zolang de productielijn nog niet volledig is opgedroogd. FME voorziet daarom dat de grootste impact op de omzet in de technologische industrie pas na 6 maanden zal optreden. De eerste macro-economische effecten op de productiviteit van de technologische industrie worden pas over enkele maanden verwacht vanuit het CBS.

Na corona: opstarten van de productie

Gegeven de afhankelijkheid van de internationale waardeketen is het voor ondernemers van belang om zo snel mogelijk na te denken over wat er nodig is om hun productieproces weer volledig op te starten. Logistieke ketens zijn daarbij van cruciaal belang, maar eventueel ook alternatieve leveranciers van vitale productieonderdelen. Helaas is het niet uitgesloten dat na versoepeling van maatregelen het virus opnieuw de kop opsteekt en er wederom beperkende maatregelen worden getroffen. Net als China na SARS, zal ook de rest van de wereld meer rekening gaan houden met toekomstige pandemieën. Het is dan ook de verwachting dat de mondiale waardeketen na corona er heel anders uit kan zien dan voor corona. Dat biedt ook kansen voor de Nederlandse industrie wanneer zij aan kan tonen over de benodigde flexibiliteit te beschikken om snel in te spelen op de veranderde realiteit. FME ondersteunt daar graag bij!

*) Berekeningen op basis van de World Input-Output Database. Timmer, M. P., Dietzenbacher, E., Los, B., Stehrer, R. and de Vries, G. J. (2015), "An Illustrated User Guide to the World Input-Output Database: the Case of Global Automotive Production", Review of International Economics, 23: 575-605

Arbeidsmarkt

Nu al werk maken van toekomstig herstel

De gevolgen van de coronacrisis voor de arbeidsmarkt zijn groot. De kwetsbare positie van delen van de arbeidsmarkt wordt duidelijk, terwijl de noodzaak voor extra wendbaarheid en flexibiliteit bij bedrijven evident is. We moeten voorkomen dat de arbeidsmarkt vastloopt doordat een leegloop bij bedrijven herstel hindert en dat door langdurige werkloosheid de beroepsbevolking zijn inzetbaarheid verliest. We moeten hier nu werk van maken.

1. Hoe kunnen we de klappen opvangen?

Werkbehoud op nummer 1

Het in dienst houden van eigen personeel is prioriteit nummer één. Alleen op die manier is Nederland in staat om direct in te spelen op signalen van herstel.

- Een deel van de bedrijven in de technologische industrie werken met orderportefeuilles met een horizon van meer dan drie maanden. Hierdoor zijn omzetsdalingen pas zichtbaar in het derde en vierde kwartaal van 2020 en komen deze bedrijven hierdoor niet automatisch in aanmerking voor de huidige NOW-regeling. FME pleit daarom voor een uitbreiding van de tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) met een lange doorlooptijd: een NOW 2.0.
- FME pleit al geruime tijd voor een permanente tijdelijke deeltijd-WW-regeling die op de plank ligt voor crisis-situaties, zoals het coronavirus. Laten we een dergelijke regeling samen met het kabinet met spoed uitwerken. Bijscholing dient hierbij gestimuleerd te worden.
- In de Nederlandse technologische industrie, in het bijzonder in de automotive, luchtvaart en maritieme sector, blijkt het lastig om de 1,5 meter afstand te houden tijdens de werkzaamheden op de productievloer, hierdoor worden productielocaties gesloten en zo extra hard getroffen. FME pleit voor één sector-overstijgend protocol voor de productieomgeving in Nederland.
- In de technologische industrie werken specialisten met zeldzame kennis. Een variant van de Regeling Kenniswerkers (KWR) is nodig om in tijden van crisis R&D-kenniswerkers van bedrijven tijdelijk uit te lenen aan kennisinstellingen, zoals TU's, TNO, et cetera.

2. Hoe kunnen we zo snel mogelijk opstarten na de crisis?

Geen verhoogde werkgeverslasten

Nadat de ergste klappen voorbij zijn, moeten er herstelmaatregelen komen die bedrijven een (financiële) adempauze geven, zodat zij noodzakelijke herstelinvesteringen kunnen doen.

- Er moet een garantie komen van de overheid dat werkgeverslasten in 2020 en 2021 niet gaan stijgen. Ook moet het kabinet onderzoeken of een (tijdelijke) verlaging van werkgeverslasten mogelijk is.
- In 2019 bereikte de werkloosheid in Nederland het laagste niveau sinds 2003. Om ervoor te zorgen dat wij de werkloosheid in Nederland laag houden, moet er een korting komen op volksverzekeringspremies voor bedrijven die mensen aannemen.
- FME pleit ook voor een premie voor bedrijven die mensen omscholen en aannemen uit sectoren die hard geraakt worden door deze crisis, zoals de omscholingsbonus tijdens de vorige crisis.

3. Wat is er nodig om de technologische industrie te versterken?

We moeten werk maken van Leven Lang Ontwikkelen

De coronacrisis dwingt ons om kritisch te kijken naar onze arbeidsmarkt. Voor FME is een ding helder: wij moeten extra investeren in de om- en bijscholing. Alleen met de juiste kennis en vaardigheden kan Nederland haar innovatie en concurrentiepositie op peil houden.

- Om wendbaarheid en weerbaarheid op de arbeidsmarkt te bevorderen is Leven Lang Ontwikkelen belangrijker dan ooit. FME pleit daarom voor een persoonlijke leerrekening met daarbij de juiste (individuele) begeleiding en ondersteuning.

- De technologische industrie is voor een deel van de specialistische kennis aangewezen op internationale kenniswerkers en arbeidsmigranten. Er ontstaat nu een risico dat deze groep wegtrekt en niet terugkomt. FME roept daarom op om te investeren in de aantrekkelijkheid van het Nederlandse internationaal woon- en leefklimaat voor internationals en voor de continuering van de kennismigrantenregeling.
- De in gang gezette transitie naar een houdbaar pensioensysteem moet doorgang krijgen.

De coronacrisis raakt de Nederlandse economie hard. Dit is zeer ingrijpend voor bedrijven en medewerkers. Het is een gezamenlijke uitdaging voor het kabinet en sociale partners om hier daadkrachtig in te handelen. Het decentrale cao-overleg kan hier, juist in crisistijd, een bijdrage aan leveren door op een verantwoorde manier samen te zoeken naar maatregelen die ondersteunend zijn aan de overlevingsmodus voor bedrijven en hun medewerkers. De huidige crisis toont ook aan dat de hervorming van de arbeidsmarkt doorgezet moet worden. De kwetsbaarheid van bedrijven en werkenden toont zich. Hoe zorgen we, kabinet en sociale partners, ervoor dat de arbeidsmarkt wendbaar en weerbaar blijft?

Tegelijkertijd is dit ook een crisis die al in gang gezette transities kan versnellen. Technologische ontwikkelingen bieden nu meer dan anders een oplossing voor de maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan. Daarom zijn juist in deze tijd extra investeringen in de wendbaarheid en weerbaarheid van de beroepsbevolking nodig zodat Nederland haar tekort aan mensen met de juiste technologische kennis en vaardigheden verkleint. Door deze investeringen zullen bedrijven en werkenden allemaal maximaal profiteren van herstel van de Nederlandse economie.

Innovatie

Investeer in sleuteltechnologieën

Vóór het uitbreken van de coronacrisis stond Nederland op de vierde plek van de Global Innovation Index. Mede dankzij de innovatiekracht van de hightech maakindustrie plaatste het World Economic Forum Nederland daarom óók op de vierde plek op de wereldranglijst van meest concurrerende economieën. Hoewel onze uitgangspositie dus sterk is, is niet gezegd dat wij na de crisis naar diezelfde positie terugkeren, laat staan dat we op deze ranglijsten kunnen stijgen.

Het ontwikkelen van en investeren in sleuteltechnologieën was in opbouw en krijgt nu een klap te verwerken. Plannen om in innovatie te investeren, publiek en privaat, mogen niet lijden onder uitgaven die nu gedaan worden om acute economische pijn te verzachten. Sterker nog: investeringen in innovatie moeten sneller en voortvarender worden uitgevoerd. Het kabinetsplan voor een Investeringsfonds en de uitwerking van de Groeistrategie winnen daarom aan urgentie. Doorgaan op de ingeslagen weg betekent dat we sterker uit de crisis kunnen komen.

1. Hoe kunnen we de klappen opvangen?

Breng innovatiefinanciering naar voren

- Keer innovatiefinanciering zoveel mogelijk vooraf uit (bijvoorbeeld tot 75%) zodat er een percentage voor correcties achter de hand blijft en bedrijven zo niet hoeven in te teren op hun liquiditeitspositie om lopende R&D-projecten te continueren of nieuwe projecten op te starten.

- Haal aanbestedingen en overheidsopdrachten waar mogelijk naar voren. Vervroeg bijvoorbeeld de vervangingsprogramma's van de overheid (zoals de Rijksrederij) en stel eisen aan innovatie en duurzaamheidscriteria bij aanbesteden en doe dit in dialoog met het bedrijfsleven.
- Schort betalingsverplichtingen binnen het Innovatiekrediet tijdelijk op voor start- en scale-ups. Zo houden we innovatieve spelers overeind en beschermen we ze tegen overnames vanuit het buitenland, waar men gebruik zal willen maken van de volatiele economische situatie in Nederland.

2. Hoe kunnen we zo snel mogelijk opstarten na de crisis?

Stimuleer innovatie zodat we snel kunnen opstarten

- Pas cruciale innovatieregelingen aan om de uitdaging van dit moment, zowel de coronacrisis als de intensiverende internationale concurrentiestrijd en versnelde digitalisering, het hoofd te bieden. Denk daarbij aan:

- Verhoog het percentage van de PPS-toeslageregeling bij de Topsector Kennis & Innovatie naar 50%.
- Een verruiming van de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) zodat de innovatieve maakindustrie wordt gesteund en digitalisering/ procesinnovatie wordt ingepast.
- Herintroduceer de Kenniswerkers Regeling KWR, eventueel in aangepaste vorm, om R&D-kenniswerkers van bedrijven tijdelijk uit te lenen aan kennisinstellingen (TU's, TNO et cetera). Op die manier kunnen bedrijven hun R&D-afdelingen en -projecten snel weer opstarten en blijft het leervermogen binnen productie- en toeleverketens behouden.

3. Wat is er nodig om de technologische industrie te versterken?

Laat het investeringsfonds doorgaan

- Meer focus op valorisatie. Ondersteun innovatie-ecosystemen om kennis te commercialiseren en ten goede te laten komen aan het leervermogen van de gehele keten.
- Subsidieer de prototyping-, demonstrators- en opschalingsfase van technologie. Juist nu moeten we beloftevolle technologie niet in de Valley of Death laten stranden.
- Het tekort aan durfkapitaal in Nederland en Europa, zeker ten opzichte van de VS en China, is een aanhoudend zorgpunt. In de nasleep van deze crisis is het van belang, dat er in Nederland voldoende geïnvesteerd wordt in start- en scale-ups, om die ook hier en overeind te houden.
- Laat, ondanks de impact van de economische maatregelen op de rijksfinanciën, het Investeringsfonds doorgaan en probeer investeringscapaciteit voor sleuteltechnologieën en ruimtevaart apart te zetten. Binnen het Investeringsfonds moet de focus liggen op technologie-evenwicht: investeer zowel in nieuwe doorbraaktechnologieën als in technologieën waarop Nederland al sterk is (onder andere nano- en micro-elektronica). Ga ook door met de Groeistrategie. Grote transitie en toenemende mondiale concurrentie wachten niet.
- Nederland heeft een (nog) unieke technologiepositie voor lasersatellietcommunicatie. Zorg dat voldoende investeringskapitaal wordt vrijgemaakt voor de doorontwikkeling van deze technologie en dat het commerciële window of opportunity niet verloren gaat.

De impact van de coronacrisis zet de goede uitgangspositie van de Nederlandse hightech maakindustrie als mondiale innovatiespeler onder druk. De grote ontwikkelingen die al voor de virusuitbraak van invloed waren, zullen niet op ons wachten. Ook niet als de financiële ruimte om te investeren voor de Rijksoverheid onder druk komt te staan. Voortgaande digitalisering, lasercommunicatie via de ruimte en de opkomst van sleuteltechnologieën transformeren de industriële productie. Bovendien dingen opkomende economieën, die wellicht eerder uit de crisis komen dan wij,

mee naar het technologisch leiderschap in de wereld en het schaarse beschikbare hightech talent. China en de VS voeren hun R&D-investeringen snel op.

Nederland en Europa mogen niet achterblijven, anders dreigt het risico dat we de boot gaan missen. Op korte termijn moet het kabinet ervoor zorgen dat beloftevolle scale-ups niet worden weggekocht, dat bedrijven over voldoende liquiditeit beschikken om hun R&D-trajecten te laten doorlopen en dat zij de kennis en kunde onder hun werknemers kunnen vasthouden. Als één schakel uit een keten wegvalt, heeft dat gevolgen voor het gehele ecosysteem.

En ook op de langere termijn moeten we onze ogen op de bal houden. De impact van grote transitie zoals de energietransitie zal verder toenemen en veel van ons vragen, door de vergrijzing lopen de staatsuitgaven richting 2050 snel op en de mondiale concurrentie zal groter worden. Technologie speelt een sleutelrol in herstel en toekomstige economische groei. De impact van de economische maatregelen inzake het coronavirus vangt de ergste korte termijn klappen op, maar FME roept op om te blijven investeren in onze productiviteit, innovatiekracht en lange termijn groeivermogen. Dit kan door het generieke basisinstrumentarium te behouden en de plannen voor het Investeringsfonds en een Groeistrategie waar mogelijk te laten doorgaan. Nederland zal haar innovatiekracht meer dan ooit nodig hebben om straks versneld uit het dal te klimmen.

Onze concurrentiepositie veiligstellen

Economisch gezien kan een internationaal gericht land als Nederland zich tot de meest kwetsbare groepen rekenen voor de gevolgen van het coronavirus. Buitenlandse toeleveringsketens drogen op en uitgaande transporten worden tegengehouden aan de grens. De technologische industrie – verantwoordelijk voor een zesde van de Nederlandse export – is hier enorm kwetsbaar voor. Gezien het belang van de sector voor Nederland en haar maatschappelijke uitdagingen, moet alles in het werk worden gesteld om de klappen op te vangen en de voorwaarden te scheppen waarin de sector snel kan herstellen.

1. Hoe kunnen we de klappen opvangen?

Openhouden van grenzen voor goederen en arbeiders

Om de grootste klappen op te vangen moeten bedrijven overeind blijven en internationale projecten zoveel mogelijk doorgang kunnen vinden.

- De transportsector moet zo lang mogelijk in staat blijven om goederen over landsgrenzen te kunnen vervoeren. Specifieke aandacht wordt gevraagd voor de grenzen met buurlanden, zowel voor goederen als voor grenswerkers.
- Het exportfinancieringsinstrumentarium moet maximaal ingezet worden om druk op werkkapitaal te verlagen en liquiditeitsposities van mki-bedrijven te versterken. Doorlooptijden van aanvragen moeten tot een absoluut minimum worden beperkt.
- Bedrijven die internationaal zaken doen hebben vaak ook vestigingen in andere landen. FME pleit voor een duidelijk en continu geüpdatet overzicht van de maatregelen die genomen worden door onze belangrijkste handelspartners. Dit overzicht dient beschikbaar te worden gesteld op de site van RVO of de Europese Commissie.

2. Hoe kunnen we zo snel mogelijk opstarten na de crisis?

Handelsbevordering bij een restart

Het faciliteren van internationale handel is een cruciale voorwaarde om de Nederlandse economie 'post-corona' weer op gang te krijgen. Bedrijven verwachten dan ook veel hulp nodig te hebben van de Nederlandse overheid en van de ambassades.

- Opstarten betekent dat medewerkers die weer gaan reizen daarvoor de vereiste reisdocumenten nodig hebben. Maar ook voor hulp bij het veilig verklaren van landen en specifieke regio's binnen landen, en hulp bij het verzekeren van medewerkers is overheidssteun essentieel.
- Een gelijk speelveld is enorm belangrijk – zowel wereldwijd als binnen Europa. Door genereuzere steunmaatregelen in sommige andere landen worden wij zo extra beconcurrerd. Dat kan en mag niet gebeuren. Ook moet onze markt niet overspoeld worden met producten die onder oneigenlijke staatsteun ontwikkeld en geproduceerd worden. FME pleit ervoor dat het kabinet zich hiervoor in EU- en WTO-verband hard maakt.

3. Wat is er nodig om de technologische industrie te versterken?

Versterk het handelssysteem en de positie van Nederland daarin

Nederland is een vooraanstaand land als het gaat om het ontwikkelen, produceren en exporteren van innovatieve technologie. Dit betekent dat we in Nederland naast ondersteuning van individuele ondernemers bij het internationaal zakendoen, ook moeten blijven investeren in onze internationale innovatie- en handelspositie om ook na de crisis optimaal gepositioneerd te blijven.

- Versterking van de publiek-private samenwerking in de handelsbevordering door het concreet uitwerken van marktwerkingsstrategieën voor belangrijke doellanden is in deze tijden essentieel, bijvoorbeeld Duitsland.
- FME zal bedrijven via innovatieprojecten stimuleren om internationale samenwerking aan te gaan. Om dit te ondersteunen vraagt FME om de pilot bilateraal innovatie- en handelsinstrument om te bouwen tot een structureel instrument.
- Momenteel zijn er grote verschillen tussen export-financieringsarrangementen die zorgen voor een steeds ongelijker speelveld tussen Europese bedrijven en de rest van de wereld. Dit heeft een steeds verdergaande impact op onze marktpositie en innovatievermogen. Pak dit ongelijk speelveld met grote urgentie aan.
- De handelsoorlog tussen China en de VS die zich te midden van een afbrokkelend handelssysteem

ontketende, vormde sowieso al een bedreiging voor de Nederlandse economie. De coronacrisis maakt het belang van vlotte handel en gesloten internationale productieketens alleen maar groter. Nederland moet zich internationaal keihard opstellen tegen elke vorm van protectionisme én vrijhandelsverdragen – zoals CETA – zo snel mogelijk ratificeren.

Nederlandse technologiebedrijven zijn wereldspelers, die bijna de helft van hun omzet in het buitenland realiseren. De ontwikkeling en productie van technologische producten gebeurt in ketens die snel verstoord kunnen raken door handelsbelemmeringen. Tegelijkertijd zien we dat landen eigen keuzes maken als het gaat om het tegengaan van de verspreiding van het virus en daarmee gepaard gaande regelgeving en compensatiemaatregelen voor bedrijven. Dit maakt internationaal zakendoen zeer lastig. Dat de maatregelen van dag tot dag kunnen veranderen maakt het nóg lastiger. De gevolgen hiervan zullen nog geruime tijd voelbaar zijn, omdat het een tijd zal duren voordat alle productie- en logistieke processen weer volledig op gang zijn gekomen. Het is daarom zaak dat Nederland zich nu alvast voorbereidt om goed uit de startblokken te komen om onze concurrentiepositie veilig te stellen. Het belang van open grenzen en een level playing field wordt door deze crisis nog eens extra benadrukt. Nederland moet zich, nu meer dan ooit, inspannen voor een goed functionerend handelssysteem.

Onderwijs

Leren en ontwikkelen, juist nu

Hoewel veel bedrijven nu hard bezig zijn om door de crisis te komen, biedt de extra tijd ook kansen voor ontwikkeling. Veel mensen die noodgedwongen thuis zitten, volgen een online opleiding of training, zodat zij hun kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen. Als het aan FME ligt, zal de 'post-corona wereld' nog meer in het teken staan van Leven Lang Ontwikkelen en online leren.

1. Hoe kunnen we de klappen opvangen?

We moeten blijven leren

Het gebrek aan de juiste technologische vaardigheden is een structureel knelpunt, ook in tijden van een crisis. Het is daarom belangrijk dat wij hier ook nu aandacht voor hebben. Dit kan door zowel te investeren in een Leven Lang Ontwikkelen als in het aantrekkelijk houden van de technologische industrie voor werkzoekenden, zowel jong als oud. Wij vragen:

- Werkgelegenheid van BBL'ers moet gewaarborgd worden, daarom moet de subsidieregeling praktijkleren worden vastgehouden en vastgezet op een bedrag van minimaal € 2.700 zodat bedrijven weten waar ze aan toe zijn. Snelle uitbetaling van de subsidieregeling praktijkleren helpt bedrijven ook om deze instroom te garanderen.
- Een landelijke campagne vanuit de overheid voor online leren is nodig, voor jong en oud. #DoeSlim

2. Hoe kunnen we zo snel mogelijk opstarten na de crisis?

Arbeidsmobiliteit moet meer worden gestimuleerd

Door faillissementen en tegenvallende resultaten in specifieke sectoren zal er meer beweging komen op de arbeidsmarkt. We mogen geen mensen verliezen. De crisis zal een boost geven aan Leven Lang Ontwikkelen, omdat mensen zich zullen moeten laten omscholen, én omdat veel medewerkers deze tijd gebruiken om nieuwe vaardigheden en kennis op te doen via onlinetrainingen. Als sector moeten we hier nu de regie op pakken en mensen 'upskillen' en bijscholen.

- Na een crisis is het belangrijk dat mensen worden geholpen om van werk naar werk te komen. De overheid dient de ontwikkeling te stimuleren van toekomst-gerichte opleidingsmodules om mensen te helpen deze beweging te maken. Hierbij is het belangrijk om vooral beweging te stimuleren naar sectoren waar er van oudsher tekorten zijn, zoals de technologie.

- De sector en de overheid moeten samen inzetten op een goede online tool met bijbehorende ondersteuning, structuur en leerbudgetten, zoals een persoonlijke leerrekening of uitbreiding STAP-budget.
- Het moet lonen om meer te werken. Pas het fiscale stelsel aan voor de inkomstenbelasting en toeslagen, zoals zorg-, huur-, en kinderopvangtoeslag. Doe dit op een manier dat meer werken altijd financieel loont.

3. Wat is er nodig om de technologische industrie te versterken?

Samenwerking wordt nog belangrijker voor het leren

- Een investeringsagenda Leven Lang Ontwikkelen 2030 en een interdepartementale taskforce Leven Lang Ontwikkelen die actieplannen kan opstellen en uitwerken, zijn nu nog urgenter.
- In hybride leeromgevingen horen hybride docenten die kennis van de praktijk en het onderwijs combineren. Hybride docenten dienen gestimuleerd te worden via de WBTO en door de matching van vraag en aanbod te reguleren.
- Een sectorplan 2.0 heeft in de vorige crisis goed gewerkt om mensen snel weer aan de slag te krijgen. Blaas hier nieuw leven in en koppel dit aan innovatie en 'upskilling'.
- Het is belangrijk om samen te blijven investeren om zoveel mogelijk instroom naar de techniekopleidingen te realiseren, ook in het mbo en hbo. FME wil hiervoor de voortzetting van het Techniekpact.
- Het is nodig dat bedrijven en onderwijs in de regio's blijven samenwerken via learning communities, bijvoorbeeld via de Human Capital agenda van de topsectoren of via provinciale fondsen. Een verdere uitbreiding hiervan stimuleert deze samenwerking.
- Diversiteit moet 'top of mind' blijven na de crisis, zowel bij het bedrijfsleven als bij het kabinet. FME

blijft zich inzetten om 30% vrouwen werkzaam te hebben in de technologische industrie in 2030 en ziet graag maatregelen die het aantrekkelijker maken voor vrouwen om meer uren te werken.

- Mensen met een uitkering die een opleiding volgen, zijn nu niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Daardoor verliezen ze hun recht op de uitkering. Dit is de wereld op z'n kop. Opleidingen die bijdragen aan werkkansen moeten een verplicht onderdeel worden van het vangnet.

Het zijn roerige tijden voor Nederland en de technologische industrie. Waar krapte van personeel, het bijscholen van medewerkers en het creëren van een leercultuur nog geen maand geleden 'top of mind' waren, zijn dat nu de gevolgen van de coronacrisis. Maar vooral ook nu, met alle onzekerheid van vandaag, is het belangrijk oog te houden voor de dag van morgen.

De instroom van nieuwe medewerkers en de wendbaarheid van de medewerkers in de bedrijven blijft een essentiële succesfactor. De structurele krapte op de arbeidsmarkt blijft, net zoals de mismatch van vaardigheden. Dit komt door vergrijzing, uitstroom van medewerkers en omdat technologische ontwikkelingen snel gaan. Nu nog sneller dan voorheen. Het is daarom van belang dat we de uitstekende opleidingsstructuur in de technologische industrie overeind houden. Het gaat dan om de begeleiding van BBL'ers, stagiairs, zij-instromers en lerende medewerkers in de bedrijven, bedrijfsscholen en bedrijfstak-scholen. De ontwikkeling naar nog betere samenwerking tussen onderwijs, bedrijven en innovatie in de regio moet onverminderd voort kunnen gaan. Alleen dan hebben we ook straks de goed geschoolde medewerkers die we nodig hebben om de uitdagingen van de toekomst aan te kunnen gaan.

Urgenter dan ooit

Onze digitale infrastructuur wordt door de coronacrisis op de proef gesteld, maar blijkt ook in tijden van crisis van wereldniveau te zijn. Digitalisering is urgenter dan ooit en Nederland moet die transitie volhouden door te blijven leren, innoveren en investeren in digitale sleuteltechnologieën om sterker uit de crisis te komen.

1. Hoe kunnen we de klappen opvangen?

Behoud onze sterke connectiviteit en versterk de cyberweerbaarheid

De aangekondigde coronamaatregelen vragen werknemers om zo veel mogelijk thuis te werken. Goede connectiviteit en een veilige verbinding zijn hiervoor essentieel, want juist tijdens een crisis zijn cybercriminelen actief. Ze misbruiken het coronavirus door het versturen van phishing mails en met ransomware zoals de malafide app COVID-19 tracker.

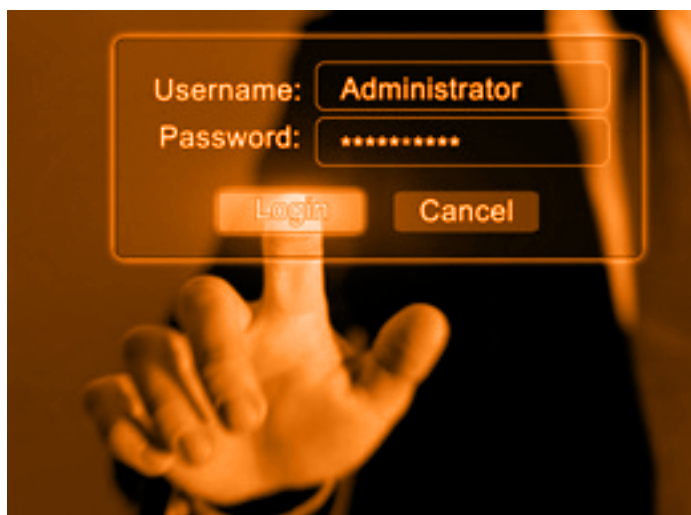
- Het ministerie van Justitie en Veiligheid moet alle Nederlanders informeren over cybercriminaliteit en tips over veilig thuiswerken. Om alle Nederlanders te bereiken is hiervoor meer politieke en media-aandacht nodig. Gebruik daarbij de voorzorgsmaatregelen vanuit het Digital Trust Center, Alert Online en NCSC om bedrijven en werknemers te informeren over informatie-beveiliging.
- Het is belangrijk dat verdere versterking en beheer van onze kritieke infrastructuur doorgang kan vinden. Het is daarom goed dat Nederland de 5G-veiling niet uitstelt en niet het voorbeeld volgt van andere EU-lidstaten. Helaas worden in sommige gemeenten geplande werkzaamheden opgeschort, dit terwijl met de juiste voorzorgsmaatregelen werkzaamheden veilig door kunnen gaan. De overheid dient – waar veilig gewerkt kan worden – geplande werkzaamheden aan de kritieke infrastructuur door te laten gaan.

2. Hoe kunnen we zo snel mogelijk opstarten na de crisis?

Blijf organisaties en mensen helpen met digitaliseren

Digitalisering van de industrie (onder andere door middel van Artificial Intelligence) is cruciaal voor het versterken van onze werkgelegenheid en het faciliteren van economische groei na de crisis. Het biedt ondernemers de mogelijkheid om nieuwe verdienmodellen toe te passen, productiviteit te verhogen, kosten te besparen en werknemers te ondersteunen in hun dagelijks werk.

- Het is belangrijk om nu door te pakken met het Strategisch Actieplan voor Artificial Intelligence en dat commitment te behouden vanuit de overheid. FME pleit ervoor om samen met de Nederlandse AI Coalitie nog dit jaar hiermee te starten. Zo liggen de plannen klaar om binnen de maakindustrie versneld te starten met AI-pilots bij twee Smart Industry Hubs in samenwerking met de aangesloten Smart Industry fieldlabs. De Smart Industry Hubs ontwikkelen we door met een AI Competence center met daarbij drie kernpunten (1) Versterken regionale samenwerking met AI-activiteiten, (2) in te zetten op de versterking van toegepaste kennisontwikkeling en overdracht naar het mki, en (3) nieuwe technologieën zoals AI versneld te implementeren bij de bedrijven in de maakindustrie. Het doel is om dit jaar nog 200 bedrijven te helpen om te starten met AI-activiteiten die binnen de industrie worden toegepast.

- Geef een impuls aan het vergroten van digitale vaardigheden. Dit kan door een landelijke campagne vanuit de overheid dat leren nodig is, zoals Upgrade NL, of via de ontwikkeling van toekomstgerichte opleidingsmodules, zoals oZone voor technische bedrijven, om mensen te helpen van werk naar werk te bewegen.

3. Wat is er nodig om de technologische industrie te versterken?

Investeer in sleuteltechnologieën voor een duurzaam verdienvermogen in 2030

Digitalisering van productietechnologie en dienstverlening verandert de economie radicaal en leidt tot nieuwe business proposities, innovatieve producten, concepten en diensten. In de maakindustrie spelen sleuteltechnologieën zoals robotisering en Big Data een sleutelrol.

- Houd vast aan de voorgenomen meerjarige investeringen voor sleuteltechnologieën zoals Artificial Intelligence en kwantum. Laten we daarbij vasthouden aan de ambitie om € 1 miljard aan publieke middelen beschikbaar te stellen (over een periode van 7 jaar) voor onderzoek naar én toepassing van Artificial Intelligence. Maak daarbij gebruik van de Smart Industry infrastructuur voor de (door)ontwikkeling en bredere industriële inbedding van digitalisering en AI (ook mki).
- Om sterker uit de coronacrisis te komen moet de technologische industrie zich digitaal transformeren. Daarvoor is een extra impuls nodig voor het Smart Industry programma. De toekomstige waardeketen van bedrijven wordt robuuster en duurzamer door meer in te zetten op digitalisering/AI, kostenreductie en het hergebruik van materialen. De Europese maakindustrie heeft een goede positie op gebied van intelligent manufacturing en de Nederlandse hightech bedrijven zijn daar een voorbeeld van. Het is zaak deze positie verder te versterken. Daarom moet er ook in Europees verband in de EU-meerjarenbegroting een hogere investering beschikbaar komen voor AI.

De coronacrisis heeft een enorme impuls gegeven aan de digitalisering in Nederland. Nog nooit hebben wij in zulke grote aantallen tegelijkertijd thuisgewerkt. Als gevolg hiervan hebben veel bedrijven zich opnieuw moeten uitvinden en hebben veel medewerkers uit noodzaak een spoedcursus digitale vaardigheden gekregen. Het is van belang dat wij deze transitie volhouden. We moeten blijven innoveren en investeren in digitalisering om sterker uit de crisis te komen en zo zorgen voor een sterke maakindustrie. De ambitie om in 2030 het meest flexibele en digitaal verbonden productienetwerk van Europa te hebben is actueler dan ooit. FME pleit voor een meerjarige investeringsagenda voor sleuteltechnologieën zoals Artificial Intelligence. Investerings in automatisering en kunstmatige intelligentie kunnen naar schatting 1,3% per jaar bijdragen aan ons BNP*. Cybersecurity moet daarin integraal worden meegenomen. Door de maatschappelijke ontwrichting door het coronavirus in de analoge wereld leunen we sterk op digitale diensten. We moeten borgen dat we daar veilig gebruik van kunnen maken. Daarom vragen de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen om een versnelling en intensivering van de aanpak van cybersecurity.

Daarnaast zal door de toegenomen digitalisering de behoefte aan bandbreedte én veilige communicatie (in eerste instantie met name van belang voor het defensie- en veiligheidsdomein én voor de kritische infrastructuur) versneld toenemen. In deze behoefte zal lasersatellietcommunicatie wereldwijd een grote rol gaan spelen. Nederland heeft unieke technologie, die – indien geïndustrialiseerd door de Nederlandse hightechindustrie – een miljarden businesscase op kan leveren. Investerings in deze ontwikkeling zijn nu cruciaal om weglek te voorkomen. De concurrentie zit niet stil.

*) McKinsey: Modelling the impact of AI on the world economy, september 2018

Maatschappelijke uitdagingen

De coronacrisis heeft een impact op het behalen van maatschappelijke uitdagingen. Ook in tijden van crisis moeten wij oog houden op de grootste maatschappelijke uitdagingen en transitie waar ons land voor staat, zoals voedselvoorziening en -veiligheid, de energietransitie, de leefbaarheid van onze gebouwde omgeving of betere zorg voor iedereen. Specifiek kijken we naar wat er nodig is om op korte, middellange en lange termijn de doelen van de FME-clusters Zorg, Energie, Gebouwde omgeving, Agri & Food en Veiligheid te behalen.

1. Hoe kunnen we de klappen opvangen?

Zorg: De zorg staat onder hoge druk gezien de grote tekorten in onder andere medische apparatuur. Om deze druk te verlichten is de technologische zorgindustrie genoodzaakt te investeren in productieketens om te voorzien in een snelle levering van hulpmiddelen. Huidige producenten van dergelijke medische hulpmiddelen hebben leningen nodig om hun productiecapaciteit snel te kunnen verhogen. Producenten die nu tijdelijk bijschakelen maar die niet standaard dergelijke hulpmiddelen produceren en daarvoor na deze crisis dus ook geen afzetmarkt hebben, moeten ondersteund worden.

Energie: Het coronavirus zal een impact hebben op de snelheid van de energietransitie. Onderdelen voor nieuwe energietechnologieën zijn moeilijk verkrijgbaar waardoor de oplevertermijn niet wordt gehaald. Dit heeft als gevolg dat de SDE+ financiering formeel vervalt. FME pleit voor een verlengingstermijn (afhankelijk van de opgelopen vertraging) voor lopende SDE+ beschikkingen.

Gebouwde omgeving: Onderhoud, keuringen en inspecties van technische installaties moeten ook tijdens de coronacrisis doorgang vinden om de veiligheid te garanderen. Dit geldt zowel voor wettelijk verplicht als regulier onderhoud. Op dit moment worden monteurs geweigerd bij bedrijfslocaties vanwege strengere hygiëne-eisen. Als service-monteurs niet meer worden toegelaten op (bedrijfs)-locaties heeft dat direct gevolgen voor de veiligheid en continuïteit van processen binnen organisaties. FME vindt dat – met in achtneming van de veiligheidsmaat-

regelen – onderhoudswerkzaamheden zoveel mogelijk moeten doorgaan. De overheid kan hier zelf het goede voorbeeld in geven door het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat te verplichten om onderhoudswerkzaamheden te laten uitvoeren.

Agri & Food: In het recent aangekondigde maatregelenpakket heeft het kabinet de Borgstelling MKB-Landbouwkredieten (BL) opengesteld. Deze regeling is met name gericht op boeren en tuinders die financiële hinder ondervinden van het coronavirus. FME vindt dat deze regeling breder toepasbaar moet zijn en ook dient te gelden voor mki-bedrijven (midden en kleine industrie) die voedselproducerende technologieën ontwikkelen. De verwachting is namelijk dat de wereldwijde vraag naar nieuwe machines, productielijnen en fabrieken gaat teruglopen en dat vanaf de zomer het merendeel van deze mki-bedrijven financieel in de knel gaat komen.

Veiligheid: De activiteiten van de Defensie- en Veiligheidssector (als vitale sector) moeten zoveel mogelijk ongestoord kunnen doorgaan, ook in het geval van een lockdown. Specifiek geldt dit voor leveringsverplichtingen aan buitenlandse bondgenoten. Daarnaast kunnen strategische bedrijven, bijvoorbeeld start-ups, door hun volatiele economische situatie ten prooi vallen aan buitenlandse investeerders. Zorg daarom dat het Europese netwerk voor informatie-uitwisseling over buitenlandse investeringen zo snel mogelijk gaat draaien zodat risicovolle overnames worden voorkomen.

2. Hoe kunnen we zo snel mogelijk opstarten na de crisis?

Zorg: Veel van de bestaande kwaliteits- en veiligheidseisen voor de productie van medische hulpmiddelen worden nu tijdelijk losgelaten. Na de crisis is het van belang dat die eisen zo snel als mogelijk weer worden toegepast. Voorgesteld wordt om een veiligheidsprotocol voor reeds gefabriceerde producten op te stellen. Met dit protocol wordt gewaarborgd dat reeds gefabriceerde producten alsnog aan kwaliteitseisen kunnen worden onderworpen zodra de ergste crisis is bezworen.

Energie: De energie-intensieve industrie zal te maken krijgen met verminderde vraag ten gevolge van vermindering van economische activiteiten en uitgaven. Dit zal zich op termijn vertalen in lagere duurzaamheidsinvesteringen bij bedrijven. De plannen voor een nationale CO₂-belasting moeten daarom worden uitgesteld. Te meer omdat ook Europa via de Green Deal pleit voor strengere CO₂-maatregelen waardoor een nationale heffing niet langer noodzakelijk is. De Green Deal zal moeten worden uitgevoerd met een grotere overheidsbijdrage aangezien bedrijven door deze crisis hard worden geraakt.

Gebouwde omgeving: In Nederland kampen we met een groot woningtekort. Na de stikstofcrisis en de PFAS-discussie dreigt de bouwproductie verder te vertragen door de coronacrisis. FME roept aanbestedende overheden op om in het licht van de coronacrisis te onderzoeken waar opdrachten, voorzien voor later in het jaar, naar voren gehaald kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan aanbestedingen voor onderhoud van wegen, bruggen en sluisen.

Agri & Food: De Agri & Food sector is erg innovatief, 4,6% van de omzet wordt geïnvesteerd in innovatie. Het is belangrijk dat investeringen in innovatie blijven doorgaan. FME vraagt daarom om de Kennis en Innovatieagenda LNV versneld uit te voeren. Beoogde investeringen voor programma's zoals FoodSwitchNL zijn belangrijk voor de sector. Laat het kabinet inzetten op nieuwe innovatieprojecten, zoals FoodSwitchNL, zodat versneld kan worden doorgewerkt aan een weerbare en sterke Agri & Food tech-sector in Nederland.

Veiligheid: Het is cruciaal dat de defensiesector in staat blijft om verder te produceren. Haal overheidsinvesteringen en aanbestedingstrajecten daarom naar voren. De overheid kan als launching customer een belangrijke rol spelen in het herstel van de sector.

3. Wat is er nodig om de technologische industrie te versterken?

Zorg: Voor het bestrijden van een onbekend virus met ongebruikelijke symptomen en uitwerkingen, is het delen van data cruciaal. Het uitwisselen van data moet daarom makkelijk worden gemaakt. FME roept het kabinet op om een open, gedeelde data-infrastructuur te creëren, waarin gezondheidsdata toegankelijk wordt gemaakt en de mogelijkheden tot data-onderzoek worden verruimd. Uiteraard met in achtneming van de regels met betrekking tot privacy. Tevens vragen wij om een snelle behandeling van het wetsvoorstel 'Elektronische Gegevensuitwisseling in de Zorg', zodat het delen van data in de zorg makkelijker wordt gemaakt.

Energie: De inzet op kosteneffectieve energiemaatregelen, maximale CO₂-reductie tegen minimale kosten, is nodig nu ondernemers minder kunnen investeren in duurzaamheidsmaatregelen. FME roept daarom op om kosteneffectieve investeringen in energiebesparing en circulaire economie structureel toe te passen. Het kabinet dient zowel energiebesparing als circulaire maatregelen op te nemen in het nog aan te kondigen maatregelenpakket Urgenda.

Gebouwde omgeving: Door de coronacrisis dreigt de bouwproductie verder te vertragen. Industrieel bouwen en digitalisering verhogen de productiviteit van de sector. Dit door activiteiten van de bouwplaats te verplaatsen naar een fabrieksomgeving en digitaal samen te werken in de keten (BIM). Zo kan de efficiëntie enorm toenemen en zal er op de bouwplaats zelf met name nog worden geassembleerd. Een impuls voor industrieel bouwen en digitalisering is nodig en daarvoor dienen criteria in nieuwe aanbestedingen vanuit overheidspartijen, zoals Rijksvastgoedbedrijf, te worden meegenomen.

Agri & Food: Het beschikbaar hebben van voldoende voedsel is een noodzakelijkheid, dit geldt nog sterker in tijden van crisis. In landen als Nederland zal de voedselvoorziening op peil blijven. Het coronavirus zal voor ontwikkelingslanden met een lagere zelfvoorzienendheid een veel grotere impact hebben op de voedselzekerheid. Het is daarom belangrijk dat we meer internationaal samenwerken om krachten te bundelen op innovatie en zo versnellen om de wereld te helpen bij zelfvoorzienendheid in de voedselproductie. FME roept het kabinet daarom op bilaterale samenwerkingen met ontwikkelingslanden op het gebied van innovaties voor een weerbaar voedselsysteem financieel te stimuleren, dit kan bijvoorbeeld via het pas aangekondigde noodhulp pakket Coronavirus voor ontwikkelingslanden.

Veiligheid: FME bepleit om samenwerkingskansen tussen overheid en bedrijfsleven nog meer te benutten. Hiervoor is het van belang dat de NAVO-norm naar 2% groeit en een goede toegang van het mki tot het Europees Defensiefonds gefaciliteerd wordt (bijvoorbeeld door via een mkb-loket bij RVO hulp te bieden bij complexe procedures en het vinden van geschikte partners). Zorg daarnaast dat defensiebedrijven vroegtijdig kunnen instappen in grote en langlopende ontwikkelprojecten in de VS en op Europees niveau. Dit vereist minder terughoudendheid als het gaat om verstrekking van overheidsfinanciering aan kansrijke bedrijven (eventueel met latere terugbetaling via premies) en vroegtijdige partnering met die bedrijven inzake grote defensieprogramma's.

Het bestuur van FME steunt de in dit document voorgestelde maatregelen voor een intelligente doorstart van de technologische sector en de Nederlandse economie. Namens het bestuur van FME:

Ineke Dezentjé Hamming	(voorzitter FME)
Hans Büthker	(CEO GKN Aerospace)
Hans de Jong	(President Philips Nederland)
Jennifer van der Leegte	(Executive Vice President VDL Groep)
Peter Wennink	(CEO ASML)
Joost Farwerck	(CEO KPN)
Peter Zijlema	(General Manager IBM Benelux / Algemeen Directeur IBM Nederland)
Lieve deClercq	(CEO SPIE Nederland)
Hans Winters	(Adviseur Siemens Nederland)
Herman van Bolhuis	(Eigenaar Bouwlab F&Do, 3D Makers Zone, CIONET)
Ivo Aarninkhof	(CEO SigmaScreening)
Edward Voncken	(CEO KMWE)
Ulbe Bijlsma	(President and CEO Steril Group)
Wim Pelsma	(CEO Aalberts N.V.)

FME

Zilverstraat 69
Postbus 190
2700 AD Zoetermeer

+31 (0)79 353 11 00
info@fme.nl
www.fme.nl